

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **349**
G.J. van Middelkoop
Vitaal gereformeerd

MEDITATIEF **354**
Jos Douma
Genieten van God

WANDELEN MET GOD **356**
J.T. Oldenhuis
'Eeuwig zal hij leven'

ACHTERGRONDEN **357**
C. Trimp
Christus' kerk is geen
'Pinkster-denominatie'

SCHRIFTSTUDIE **359**
A. Geelhoed
Koning zonder meer

KUNST **362**
J.M. de Jong
Rembrandt en zijn
Honderd gulden prent

en verder...

Meeglezen
Uit de kerken

VITAAL GEREFORMEERD

*De vorige week gaven we aandacht aan het eerste deel van een boekje van de Nederlands Hervormde ds. C.G. Geluk **Traditie als beweging**. Hij is bezorgd, dat ook positieve jongeren weg groeien van het gereformeerde geloof. Betekent de rijkdom van de gereformeerde traditie vandaag dan niet zoveel meer? Is die traditie misschien niet open, inspirerend en vernieuwend genoeg? Of mankeert het aan 'bevinding' en kennen veel hervormd-gereformeerden het 'geestelijk leven naar de belijdenis' niet meer?*

Ds. Geluk liet diepgaande vraaggesprekken houden met tien positieve jongeren tussen de 20 en de 25 jaar. Daarin kwam een reeks vragen aan de orde over hun leefwereld, de zingeving van hun leven en de betekenis van het geloof daarvoor, en de betekenis die de gereformeerde traditie voor hen heeft.

Vandaag de uitkomsten en conclusies van dit onderzoek en wat commeenfaar.

Uitkomsten

De uitkomsten van de gesprekken waren voor **een** groot deel **positief**. Bij de **meeste** jongeren die geïnterviewd werden, is sprake van persoonlijke verwerkingen en keuze voor het geloof, **bijna** altijd na een periode van twijfels en crises. Als het gaat om waarden, normen en invulling van het leven, ervaren **zij** geen fundamentele verschillen met hun ouders. Ze staan op zich positief in de **gereformeerde traditie**. Bijbel lezen en bidden hebben een vaste plaats in hun leven. Bijna allen kennen ze een persoonlijke relatie met God, al wordt die verschillend ervaren. Ook vinden de **mees-**

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L. TH. DE BRULJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RIJ-
TER, DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 MV
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar: f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

 de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

ten, dat het geloof met heel hun le-
ven te **maken** heeft en met alle din-
gen verweven is.

De meesten zijn dus gekomen tot
een zelfstandig geloven. Dit is ech-
ter **nog** geen **eindstation**. Er is sprake
van een **groeiprocés**, van **een**
weg die bewandeld wordt. De een
is verder op **deze weg** dan de an-
der. En de een **heeft** hierbij meer
leiding nodig dan de ander.

Ook is het M, dat een keuze **die** je
aanvankelijk hebt gemaakt, **ook** la-
ter voortdurend om **bevestiging**
vraagt. **Jongeren** kunnen **heel** en-
thousiast en toegewijd zijn. Later
kun je echter je 'eerste lief&'
kwijtraken. **Dan** verdwijnen je en-
thousiasme en toewijding. Als **we**
eens zo'n onderzoek **hielden** onder
de leeftijdsgroep van 25 tot 40 jaar,
hoe onthullend **zou** dat zijn?

De gereformeerde traditie

Als we dan kijken naar *kernpunten*
van de gereformeerde traditie, con-
stateert ds. Geluk het volgende:
De *Bijbel* heeft in het leven van de-
ze jongeren een centrale en bepa-
lende plaats. De **gereformeerde be-
lijdenisgeschriften** genieten **echter**
weinig bekendheid onder hen. De
uitdrukking 'Schrift en belijdenis'
heeft voor hen dan **ook** geen of nau-
welijks betekenis.

Het verbond wordt als heel positief
ervaren; vooral de relatie tot de
doop, het persoonlijke en relatione-
le karakter van het verbond, het 'er-
bij' behoren en & ervaring van na-
bijheid van **God**. Opvallend is ech-
ter, dat deze jongeren niet spreken
over het aspect van de nieuwe ge-
hoorzaamheid, waartoe het ver-
bond verplicht.

De verkiezing vinden zij een moei-
lijk onderwerp, al geloven zij daar
zonder meer wel in.

De kerk en vooral de kerkdienst
zijn voor allen **belangrijk**. Opval-
lend is echter wel, dat voor dege-
nen die betrokken zijn bij **bijbelstu-
diekringen**, **deze kringen** en de ge-
sprekken met **leeftijdsgenoten** over
het geloof veel **meer** betekenen en

van grotere vormende waarde zijn
dan de kerkdiensten. Heel **soms**
worden ze door **een preek** geraakt.
Maar aan **gezamenlijke bijbelstu-
die in kringverband** hebben ze ei-
genlijk altijd wel wat.

Het besef van **zonde en** genade is
bij vrijwel allen in meerdere of
mindere mate aanwezig. Het be-
grip **rechtvaardiging** speelt voor
hen geen grote rol. Het beeld van
God is meer het beeld van nabij-
heid dan van afstand.

Het geloof moet ook consequenties
hebben voor je **leven**. De jongeren
praten **daarbij** minder over heili-
ging dan over **navolging** en over de
strijd die het geloof vraagt. Meerde-
ren ervaren, dat God in hun leven
aan het **werk** is. Maar het accent
dat de gereformeerde traditie legt
op het werk van **de Geest en het be-
wuste** besef dat het de Geest is, die
het heil bewerkt en ons het heil
doet beleven, treffen we bij deze
jongeren niet aan.

De jongeren **zijn** meer bezig met
vandaag en **morgen** dan met het
verleden. Vanuit **geloofsvertrou-
wen** is er **geen** angst voor de toe-
komst.

Heel opvallend is tenslotte: het
voor de **gereformeerde** traditie zo
kenmerkende begrip '**bevinding**'
zegt de meeste **jongeren** niets of
weinig.

Centrum en omtrek

De **gereformeerde** traditie is voor
alle jongeren waardevol en **ook**
waarden-vol. De meesten **maken**
hierbij echter duidelijk onderscheid
tussen de **binnenkant** en de **buiten-
kant**, tussen centrum en omtrek.
Het **centrum** is de boodschap van
het evangelie, het geloof, het die-
nen van God. Daarin voelen zij
zich zeer met de traditie verbon-
den. Maar daarnaast tonen ze een
zekere relativisering ten aanzien van
de **omtrek**. Niemand zegt dat de ge-
reformeerde traditie het nu voor
hen is. Niet alles in de **gereformeer-
de** traditie is **belangrijk** voor hen.
De aansluiting tussen de **gerefor-**

meerde traditie en hun leefwereld kan beter. De prediking zou actueler kunnen zijn. Ook hebben ze een verlangen naar herkenning van zichzelf en hun vragen in de zondagse prediking.

Allerlei discussies over uiterlijkheden roepen geen herkenning, maar slechts grote moeite op.

De taal die in de kerk gebruikt wordt, is in de samenleving in bepaalde opzichten niet verstaanbaar. Je moet het geloof naar je omgeving op een bepaalde manier 'vertalen'. Op zijn minst is ook in de kerk een goede uitleg nodig.

De meeste jongeren staan heel open in de gereformeerde traditie, die zij vaak als te gesloten ervaren. De een zou zijn onkerkelijke vrienden eerder meenemen naar een evangelische gemeente dan naar zijn eigen gemeente. Een ander vindt het moeilijk te evangeliseren, omdat de gereformeerde traditie zo gesloten is. Om te kunnen evangeliseren moet je open zijn en tnet je boodschap midden in de wereld staan. Dan sta je dicht bij de mensen.

Eindconclusies

Ds. Geluk trekt de volgende eindconclusies:

- * Deze jongeren tonen ten aanzien van de gereformeerde traditie enerzijds betrokkenheid en liefde maar hebben er anderzijds moeite mee.
- * Vaak kunnen ze echter niet precies aangeven wat gereformeerd is; hooguit geven ze fragmentarische antwoorden. Daarbij komen dan wel kernbegrippen van het gereformeerd belijden naar voren.
- * We moeten concluderen, dat zij niet ervaren wat de rijkdommen van de gereformeerde belijdenis zijn. Toch zijn de geestelijke rijkdommen die zij in hun eigen geloven ervaren, in belangrijke mate dezelfde – ook al noemen zij die niet zo – als de rijkdommen van de gerefor-

meerde traditie.

- * Het begrip 'bevinding' zegt hun echter weinig of niets. Er is wel een besef van zonde en genade aanwezig, maar er is geen sprake van een sterke beleving daarvan. Ook niet van een sterke beleving van eigen nietigheid en van de heiligheid van God. Bevinding wordt in het spraakgebruik vaak op deze punten toegespitst. Als we echter letten op andere punten (het Woord, de levensheiliging, het werk van de Heilige Geest, de leiding van God in je leven), dan blijkt dat deze accenten in het leven van de jongeren wel in meerdere of mindere mate aanwezig zijn. We kunnen daarom zeker wel spreken van geloofservaring. Ze staan echter aan het begin van een weg, een weg van groeien in geloof en groeien in ervaring.

- * Omdat ze niet precies weten wat de gereformeerde traditie inhoudt, is 'gereformeerde traditie' voor deze jongeren geen zingevend begrip. Wel is het Woord voor hen de centrale zingevingbron, ook voor hun leefwereld. Zo zijn geloofswerkelijkheid en levenswerkelijkheid bij hen zeker wel op elkaar betrokken.

- * Als samenvattende eindconclusie zegt ds. Geluk dan, dat de jongeren van dit onderzoek eigenlijk niet gereformeerd genoemd kunnen worden, hoewel ze binnen de gereformeerde traditie zijn opgegroeid en ook bewust voor deze traditie hebben gekozen. Hij constateert in dit verband een vervreemding van het eigene van het gereformeerd zijn. Naar de oorzaken daarvan zou nader onderzoek gedaan moeten worden. Dan zou wel eens kunnen blijken, dat hervormd-gereformeerde jongeren – of misschien wel de jongeren van de gereformeerde gezindte in het algemeen – massaal van de gereformeerde traditie aan het vervreemden zijn.

Traditie en traditie

Als we over traditie praten, kunnen we twee dingen bedoelen, zegt ds. Geluk vervolgens. Judas roept op om te strijden voor het geloof dat eenmaal aan de heiligen overgeleverd is. Het gaat hem daar om de inhoud van het geloof, dat wat de apostelen verkondigden. Dat is het oorspronkelijke geloof. Dat oorspronkelijke geloof vormt & kern van het geloof in alle tijden.

Om die kern heen komt een aantal concretisering die van tijd tot tijd kunnen verschillen. Ds. Geluk denkt dan aan de manier waarop het geloof gestalte krijgt in het leven van de gelovige en in het kerkelijke leven. Als we het woord traditie gebruiken, denken we vaak aan dit soort zaken.

Met alle respect en begrip voor deze tradities moeten we toch zeggen, dat in deze dingen ontwikkeling en verandering mogelijk moeten zijn. Dat kan zelfs noodzakelijk zijn om ons geloof en de alledaagse werkelijkheid waarin we leven, op elkaar betrokken te laten zijn. En om vervreemdingsverschijnselen te voorkomen.

We moeten er steeds op uit zijn de relatie te zoeken en te leggen tussen het oorspronkelijk geloof en onze dagelijkse werkelijkheid. Het innerlijk beleven van het heil moet geïntegreerd zijn in een totaal-christelijk leven in alle breedte en volle diepte, zoals Graafland het eens formuleerde. Zo kunnen leer en leven verbonden zijn.

Bij velen leeft de drang om uit het gereformeerde traditionalisme te worden bevrijd. En ook het verlangen naar een vernieuwend en toch echt, authentiek reformatorisch geloven en belijden. Er is een bijbelse her-actualisering van de traditie nodig, die tegelijk wil luisteren naar wat de eigentijdse theologische en culturele vragen aan de orde stellen. Zo komt er dynamiek in wat soms verstard lijkt en kan de traditie een beweging zijn. Aldus ds. Geluk.

Aanbevelingen

Het laatste deel van zijn boek bestaat uit een aantal beredeneerde aanbevelingen voor maatregelen die ertoe kunnen bijdragen om het geloof bij jong en oud een levende kracht te laten zijn.

in dat geheel voert hij onder meer een **pleidooi** voor andere *muziekinstrumenten in de kerkdienst* en voor het zingen van gezangen naast de psalmen (aan dit onderwerp wijdt de schrijver ook nog een apart hoofdstuk).

Verder pleit hij voor het gebruik van de *Nieuwe* vertaling en de *nieuwe psalmberijming* en voor 'moderisering' van de kerkelijke formulieren.

Ook doet hij de aanbeveling dat ouders *geholpen worden bij de geloofsopvoeding*.

Omdat de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken al wat langer vertrouwd zijn met diverse voorgestelde veranderingen, gaan we op dit gedeelte nu niet breder in.

Tweeslachtig?

Ds. Geluk lijkt een wat tweeslachtige houding in te nemen tegenover de gereformeerde traditie.

Hij stelt zichzelf en ons de vraag: *Heeft de gereformeerde traditie een meerwaarde die je graag ook in het geloofsleven van je kinderen zou zien? Zijn ze rijker en vruchtbaarder in hun leven en komen zij meer tot hun bestemming als zij gereformeerd genoemd kunnen worden?*

Persoonlijk wil hij graag in deze traditie staan. Want hij ervaart de rijkdom ervan.

Maar hij ziet ook haar tekorten. Het oorspronkelijk geloof is principiële breder en omvattender dan het geloof zoals dat in woord en lied in de gereformeerde traditie tot uiting wordt gebracht. Een traditie kan ook van haar wortels weg groeien; het geloof kan worden versmald en eenzijdig ingevuld of beleefd worden. Vandaar de noodzaak van regelmatige 'schoning'

van de traditie en toetsing en bijstelling ervan in het licht van het oorspronkelijke geloof. Concreet zou ds. Geluk graag een bevruchting vanuit het evangelische geloof zien. We kunnen wel een stukje evangelische bewogenheid en bevlogenheid gebruiken, vindt hij.

Pleidooi voor geloofsopvoeding

Ds. Geluk stelt belangrijke zaken aan de orde.

Kunnen we de gereformeerde traditie waarin we zelf zijn groot geworden en die veel voor ons betekent, ook voor onze kinderen van betekenis laten zijn? Of lukt dat niet meer en lijkt deze traditie vandaag te stukken?

In wat ds. Geluk schrijft, is veel wat boeit.

Heel belangrijk vind ik zijn pleidooi voor een goede geloofsopvoeding ook voor jongeren in de adolescentieperiode. De geloofsopvoeding krijgt de laatste tijd veel nadrukkelijker aandacht. Als ik het goed zie, worden ouders en opvoeders daarbij meer geholpen voor de tijd dat het kind nog kleuter is of op de basisschool zit, dan voor de tijd daarna. Er zijn momenteel wel heel aardige dagboekjes, die ouders aan hun pubers kunnen geven, maar voor de meer directe geloofsopvoeding zijn ze toch meer op zichzelf aangewezen.

Daar komt bij, dat de toon in de opvoeding makkelijk verschuift. Kleuters worden door hun ouders naar bed gebracht. Vader of moeder bidt dan met hen het avondgebedje. Het leven met de HERE is daar heel eenvoudig, maar heel reëel en existentieel. Het bidden is daar een echt vertrouwelijke omgang, zeker als ook de gewone dingen van die dag in het gebed ter sprake komen. Als de kinderen groter worden, krijgt de geloofsopvoeding makkelijk een wat rationelere toonzetting. Je praat dan met je kinderen over wat de HERE wil en hoe je dat moet zien. Je probeert duidelijker te krijgen wat het gelezen Bijbelge-

deelte precies wil zeggen. Met dit meer nadenken en redeneren hoeft niets mis te zijn. Je moet dit echter wel doen in de sfeer van vertrouwelijke verbondenheid met de HERE. Het rationele moet het existentiële niet naar de achtergrond duwen. Onbedoeld kan dit zomaar gebeuren.

Wanneer de kinderen dan puber worden, kan het spreken over geloof wat ongemakkelijk worden. Er kunnen moeilijke discussies ontstaan over hoe je de dingen moet zien en wat je moet doen en laten. Lastiger is nog, dat je vaak niet goed weet wat er in je kinderen omgaat. Misschien weten ze dat zelf ook niet zo goed, maar in hun groei naar zelfstandigheid houden ze dat nogal eens voor zichzelf. Lezen ze wel regelmatig in de Bijbel? En welke plaats heeft het gebed in hun leven? Beleven zij een band met de HERE? Je komt maar zo weinig tot een vertrouwelijk gesprek over wat hen ten diepste bezighoudt. En als het wel zover komt, is het vaak moeilijk de goede dingen te zeggen. Hoe dan ook, ook als ze afwezend doen, moeten ouders zonder opdringerigheid de nodige zorg besteden ook aan hun oudere kinderen. En oplettend zijn om de goede momenten te gebruiken. Echte liefde en belangstelling voor kinderen in deze boeiende leeftijd weet die momenten te ontdekken of ook te scheppen.

Als de boer slaapt

Heel belangrijk is daarbij dat adolescenten de tijd en de ruimte wordt gegund om te komen tot een eigen standpuntbepaling. De HERE vraagt hen, hun hart aan Hem te geven. Maar Hij wil wel dat ze dit uit eigen overtuiging doen. Hij ziet ons mensen immers als personen met een eigen wil. En Hij wil niet gedwongen gediend worden, maar Hij wil dat we dat van harte doen, uit echte liefde. Liefde onder dwang is een onmogelijke zaak en zou ook niets waard zijn. God zoekt een persoonlijke relatie met

ons en behandelt **ons** dan ook niet als willoze **dingen**, maar als personen.

Zo moeten ook wij **onze** kinderen als personen behandelen, ook in de **geloofsopvoeding**. Zoals in de hele christelijke **opvoeding**, willen we hen brengen in de **invloedssfeer** van de Heilige Geest. Dat moet ook in de periode van het 'moratorium' blijven gebeuren. Maar als de jongeren ruimte nodig hebben om voor zichzelf tot klaarheid te komen op allerlei gebied, moeten we enige afstand nemen en **die ruimte** geven.

De Bijbel vertelt over de boer die **zaait en vervolgens** gaat slapen. En het zaad ontkiemt, groeit op **zonder** dat hij zelf **weet hoe** (Marcus 4 : 27). Het zou heel onwijs zijn het **gestrooide** zaad telkens **weer** op te **graven** om te kijken of het al kiemt. We moeten dan ook niet willen forceren, en niet te vroeg **naar** de vruchten **zoeken**, maar het groei-proces rustig de **tijd** geven. En beseffen: het is **& Heilige Geest** die dat proces leidt!

De opmerkingen **gelden** de **existentiële keuze** van het hart bij onze **jonge** mensen. Voor het overige wil ik **alleen** maar pleiten **voor** veel gesprek met opgroeiende pubers, thuis en op school en op **de** catechisatie. Dat is **fijn voor** alle partijen, het is boeiend en het helpt de jongeren op **allerlei** manieren in hun zoeken naar helder zicht op wat ze tegenkomen en wat **belangrijk** is bij het **maken** van hun **keuzen**.

Wanneer jongeren in deze **levensperiode** op zoek zijn, **moeten** we **nog** geen **uitgerijpte** standpunten verwachten. En **niet van slag raken** als ze onrijpe dingen **zeggen**. Daarom **heb ik** ook **bezwaren tegen** vlottende enquêtes met makkelijke conclusies.

Niet gereformeerd?

Heel goed vind ik de vragen die in de interviews werden gesteld. Zij **kunnen** aanleiding zijn tot openhartige en diepgaande gesprekken. En niet alleen met jongvolwassenen:

ook voor ouderen zouden deze vragen prima kunnen dienen om **helder te krijgen wat de betekenis is van je geloof**. Zulke **gesprekken** zijn **belangrijk om elkaar** op te scherpen en te **steunen** in de dienst van de HERE.

De conclusies die ds. Geluk trekt uit de interviews, roepen **echter P-te** vragen bij mij op.

De jonge mensen met wie **gesproken** werd, staan vrijwel allemaal positief in het geloof. Ze kennen in hun leven een **verbondenheid** met de HERE. Ze **laten** zich leiden door de Bijbel. **Inhoudelijk stemmen** ze in met de kernpunten van het **gereformeerde geloven** en belijden: de Heilige Schrift, de **kerk**, het verbond, de **verkiezing**, zonde en genade, een leven met de **HERE**, en dat niet **alleen** op **zondag**, maar ook door de week, in **breed** verband. En toch vindt ds. Geluk **hen niet gereformeerd**. Dat lijkt mij **niet** terecht. Ze **gebruiken** niet **altijd dezelfde termen** als die **we** in de **traditie** **gewend** zijn, en dat geldt nog **sterker voor die van de bevindelijk-gereformeerde traditie**. Maar waar **inhoudelijk** zoveel overeenstemming is, lijkt het mij formalistisch **om** **bezwaren** te maken, wanneer deze jongeren in hun formuleringen niet hetzelfde zeggen als **mensen** die **op de weg** van het geloof **al wat** verder gekomen zijn. Ook al **gebruiken** ze termen als **rechtvaardiging** en heiliging niet, **in** hun leven kennen en beleven ze de zaken die **daarmee bedoeld worden**. Of geeft ds. Geluk **een heel bepaalde lading aan deze woorden**? Een door de **bevindelijke traditie** bepaalde lading? Die vraag **dringt** zich **des te meer op**, **wanneer hij zegt** dat er geen bevinding **aanwezig** blijkt in **het leven van deze jonge mensen**. Toch is er **wél sprake van geloofservaring**. Gaat ds. Geluk hier misschien uit **van een** zeer bepaalde opvatting van bevinding? Een bevinding die begint met een besef van eigen nietigheid voor de hoogheilige God, een besef van **verlorenheid** en verdorvenheid? Een bevinding die daarna hoopt **op een** heel speciaal

beleefde rechtvaardiging? En een daarop volgende **heiliging** met zeer bepaalde werkingen van de Heilige Geest in je hart? Een **bevinding** die een heel **bepaalde heilsorde** in het leven **verwacht**? Dan **mag** toch op zijn minst de vraag worden gesteld of dit **de weg is die iederéén moet gaan**. Graafland **heeft** onlangs in **De Waarheidsvriend** laten zien, dat Calvijn daar veel onbevangener over sprak. In het leven van de heiliging blijkt toch **voor ons allen** hoezeer wij **steeds** weer de rechtvaardiging nodig hebben? Ds. Geluk **ziet de ondervraagde jongeren** lopen op **een weg** van doorgaande groei en verdieping. In hun geloof **kennen** zij de kernbegrippen van **gereformeerd geloven** en belijden. **Die kennis en de beleving** daarvan vragen bij hen – maar ook bij ouderen – om **die groei en verdieping**. Maar dat neemt niet weg dat er bij hen ook nu al **een echt gereformeerd geloof** aanwezig is, naar mij lijkt.

Ik **begrijp dan ook helemaal** niet dat ds. Geluk concludeert, dat zij niet ervaren **wat de rijkdommen** van de **gereformeerde** belijdenis zijn. En helemaal niet dat de jongeren van dit **onderzoek eigenlijk** niet gereformeerd genoemd **kunnen** worden, hoewel ze bewust voor deze traditie hebben **gekozen**. En dat **hier een vervreemding is** van het eigen van het gereformeerd zijn. Ik acht deze **conclusies volstrekt onjuist**.

Evangelische bevruchting?

Ten onrechte ziet ds. Geluk **deze jonge mensen weg** groeien van het **gereformeerde geloof**. Verwarrend is dan **dat** bij **vervolgens** zelf gaat spreken over de **noodzaak om je tradities regelmatig tegen het licht van het oorspronkelijke geloof te houden**. En **te komen tot opschoning, toetsing en bijstelling**. Hij **duidt dit alleen maar aan en maakt niet expliciet wat moet worden opgeschoond en bijgesteld**. **& neem aan dat** het bij hem niet **gaat** om inhoudelijke bij-

stellingen van de gereformeerde traditie, maar om **zaken** van **vormgeving** in het kerkelijk en het persoonlijk christelijk leven.

Zelf zou ik **denken**, dat het goed is als we de inhoud **van** de gereformeerde traditie in haar actualiteit en diepe betekenis voor vandaag regelmatig laten zien, aan jong en oud, aan **binnenstaanders** en **buitenstaanders**. Trouwens ook in haar breedheid: naast '**oude**' liggen er ook nog wel 'nieuwe' schatten in die kast, die we er weinig uithalen. **Daarbij** is **een** 'vertaling' in aansprekende bewoordingen wel zeer gewenst. 'Opschoning' is vooral op **dít** punt nodig, ook **terwille** van **een** **actualisering** en **revitalisering**. Soms moet je stof wegblazen om de glans weer te zien!

Maar bedoelt ds. Geluk dat? Enerzijds duidt **hij** jongeren euvel, dat zij **de kernbegrippen van het gereformeed** geloven niet diep genoeg zien. Anderzijds verwacht hij een positieve invloed van een bevruchting door het evangelisch geloven. En dat is onbegrijpelijk. Want hoe je ook over het evangelische denkt, duidelijk is, **dat** in die **kring** een aantal **kernen** van het gereformeede geloof niet tot hun recht **komen**: het verbond, de kerk, de verkiezing. Dat roept toch twijfel op aan het positieve van een bevruchting uit die hoek? Bewogenheid en bevlogenheid die dit soort wezenlijke Bijbelse noties niet tot **hun** recht laten komen, moet je niet zomaar in de armen sluiten. En dat zeker niet als je het verontrustend vindt, als jongeren aan het **vervreemden** zijn van het eigene van het gereformeed-zijn.

Inspirerend gereformeed

En gereformeed-zijn kan ook vandaag **een vitale** en aantrekkelijke zaak zijn. Iets levends en inspirends. Iets dat je graag ook aan volgende generaties gunt.

Gereformeed geloven belijdt immers dat heel ons mensenleven godsdienst mag zijn. Alles **heeft** te maken met het Koninkrijk van God

en mag staan onder het koninklijk gezag van de **HERE**: ziel én lichaam, aarde én hemel, heden én toekomst, kerk én werk, **zondag** én maandag.

Gereformeed geloven beweegt zich niet op smalspoor, maar is breed **en algemeen**. Je geloof beperkt zich **niet** tot je ziel of tot de **kerk**, maar reikt verder. Het hele leven valt binnen de **horizon** van je geloof. Het is een gist dat je **hele** bestaan doortrekt. Je dienen van God heeft **betekenis** voor je tegenwoordige bestaan evengoed als voor je **toekomstige** leven. Christus verlost immers de hele wereld. God wil Zijn **hele schepping** met Zich verzoenen, **haar** herscheppen en vernieuwen.

Daarom kent het gereformeed geloven wel afwijzing **van** alle zonde, maar ook een (betrekkelijk) positieve waardering **van** het aardse bestaan. Het heil dat God brengt, **raakt ook** ons tijdelijk leven op aarde. Het betekent **ook iets voor de** onderlinge verhoudingen van de mensen **hier** en nu. **Ook** heeft het **consequenties** voor je omgang met de wereld om je heen, met natuur en milieu. Maar dit is – als het goed is – **een** doorwerking van het herstel in je persoonlijke relatie met God, waardoor je **weer** met de **HERE** verzoend bent en dagelijks uit Gods vergeving leven mag.

Wie **gereformeed** mag zijn, wil niet leven en denken op twee sporen, maar een leven leiden uit één stuk: je hele aardse bestaan mag in dienst staan van God. Je leven op aarde is waardevol. Je mag het liefhebben en goede **dagen** zien. En het is **het** begin van een nog gelukkiger leven straks, waarin de zonde niet **meer** stoort en alles gaaf is bij jezelf en in de wereld om **ons** heen. Vanuit een sterk persoonlijk geloof, dat je in **vertrouwelijke verbondenheid** doet leven met de **HERE**, mag je daarom werken in deze wereld, op je eigen bescheiden plaats, aan de taak die God aan de mensen gaf. En dat ook op het politieke en maatschappelijke vlak,

want de wereld is van **God**. Dit alles in de verwachting van Christus' wederkomsten Gods volkomen koningschap.

Beziel door de Geest

Dit gereformeed geloven en belijden is **méer dan** het beamen van **een** aantal dogmatische waarheden. Ten diepste **zijn we niet** in de ban van een **boeiende** overtuiging, **maar we** zijn **gegrepen door Christus**. Hij spreekt **ons** heel persoonlijk aan en raakt ons existentieel met de vraag, of Hij **mag binnenkomen** en of wij Hem willen volgen. **Christus** volgen betekent: ja zeggen tegen Hem als persoon, en **niet**: aanhanger worden van een **theoretisch** stelsel. Wie Hem kent en liefheeft, **wordt verwarmd door** de gloed van Zijn Geest, die het vuur van ons geloof ontsteekt en doet branden. We lopen **warm** voor de **gereformeede** levensovertuiging **omdat** we warm worden door de liefde **voor** Christus.

Door de Heilige Geest **beziel**d, bemerken we **steeds** meer hoe **goed** het is onder **Gods** koningschap te leven. **Hoe** Hij ons geneest en ons leven weer gaaf maakt. Als het **goed** is, word je dagelijks verder **veranderd tot een nieuw mens, in wie Christus gestalte krijgt, zodat we** straks **samen** met alle heiligen vlekkeloos mogen staan **voor** Gods heerlijkheid in grote **vreugde** (Judas : 24). Die vreugde begin? nu al **en daarom** zeggen we: we zijn blij dat we **gereformeed** mogen zijn! En vanuit die blijdschap willen we graag de **gereformeede** traditie niet zien stokken, maar in **beweging** zien blijven – levend en inspirerend ook voor de volgende generaties.

M meditatief

Gegrepen zijn d m God.
Groots en geweldig.
Genieten.

Middenin het duister over-
rompelt Gods licht me. Mid-
denin mijn zonde brengt Gods
genade me in verrukking.
Middenin mijn angsten verrast
me Gods eindeloze nabijheid.
Middenin de chaos van het
leven verlustig ik mij in Gods
wet. Temidden van zoveel
gebabbel bewonder ik de
volkomenheid van Gods
W d .

Genieten. Bewonderen. Ver-
lustigen. Verheugen. Ik doe
het met al mijn vermogens. Ik
zie Gods heerlijkheid. Ik
smaak Gods goedheid. Ik hoor
Gods stem. Ik ruik Gods
schepping. ik voel Gods ster-
ke arm. Op genieten ben ik
aangelegd.

--

Er is zo machtig veel van
God om te genieten. Zijn
Genade. Tegenwoordigheid.
Trouw. Vergeving. Vrede.
Heerlijkheid. Heiligheid.
Liefelijkheid. Goedertieren-
heid. Majesteit. Rust. Wel-
gevalligheid. Almacht. Wijs-
heid. Goedheid. Gerechtig-
heid. Barmhartigheid. Waar-
heid. Schoonheid. God is een
Lichtbron die glansrijk mijn
leven omstraalt.

Onvolkomenis mijn genieten.
Een voorsmaak. Soms met
bittere nasmaak. De volko-
menheid is voor later. Een
volkomenheid die geen oog
heeft gezien, geen oor heeft
gehoord, geen tong heeft ge-
proefd, geen neus heeft gero-
ken, geen lichaam heeft ge-
voeld.

Genieten.
Groots en geweldig.
Gegrepen zijn door God,

*O ,Gij allerhoogste, beste,
machtigste, almachtigste,
barmhartigste en rechtvaardigste, meest verborgene en
toch alomtegenwoordige,
schoonste en sterkste, stand-
vastige en toch ongrijpbare,
onveranderlijke en alles ver-
anderend, nimmer nieuw,
nimmer oud, alles vernieu-
wend*

O, Gij...

W wandelen met God

Een klein boekje over een kleine profeet

Een **kind**, zeven jaar, een **hersentumor**.

Wie **zal** de angst voelen, die dan alle poriën **van** je huid **binnenkomt**? Wie is **bij** machte het te **zeggen**? Een operatie. Alles **goed**. En dan weer de angst.

Vier jaar later een nieuw **onderzoek**. Een **scan**. En nog **één**.

En: 'Als **het** niet goed is, kunnen we **niets** meer doen'.

En ook: 'Dat moet u **hem** zeggen. Het is zijn lichaam. **Hij** heeft er recht op **het** te weten'.

'Ik ging bij hem zitten op een trapkrukje. Ik vertelde... Hij werkte door. Om hem heen hout, hamer, spijkers, zaag en vijl, waaruit langzaam maar zeker een boot of een vliegtuig oprees. Hij deed niets liever.

'...en als het waar is waar de dokter bang voor is, dan kunnen wij daar niets meer aan doen. Dan zul je sterven...'

Hij stopte **met** vijlen en keek me aan.

'Heb ik **daar** wel zin **in**?'

'Ik denk het niet **Pieter**, maar het me **t volgens** de Here **fantastisch** zijn in de hemel. En Hij kan **het weten**, Hij woont er al.'

'Muur ik vind **het hier** ook zo **fijn**, ik vind dit zo **fijn**!' En hij wijst op zijn 'rommel'.

'Ja **schat**. Maar, **weet** je, dat alles doe je ook in de hemel hoor!'

'Ja, echr? Maar hoe moet **dat** dan met gereedschap en zo?'

'Dat hebben ze daar **allemaal** wel. Alles wat je hier heerlijk en **fijn** vindt en graag doet, **is daar**!'

'Ook in een vrachtwagen rijden?'

'Ja, ook in een vrachtwagen rijden.'

Hij staarde voor zich uit met de vijl in zijn hand. Toen keek hij me aan...

Die ogen...

'Kom bij me zitten!'

En gehuild dat we hebben.

Kind wat zal ik je missen.

Het is de moeder die **het heeft** opgeschreven.

Alles.

De angst. Het geloof. De **razernij**.

De **wanhoop**. Het vertrouwen. De

psalmen. De humor. **De pijn**. De

gesprekken. De reacties. De klas.

Brieven. Gedichten. Gedachten. De

troost. Het gemis. Zoals het is ge-

weest. **Zoals** het altijd is.

Eerlijk. Onthutsend. Gevoelig. Dui-

delijk. Vertrouwend. Wanhopig.

Niet begrip. Opstandig. Berus-

tend. Gelovig.

Alles.

Op 17 november **is Pieter** jarig.

Wie had dat ooit gedacht. Nou, ik niet. Zo zie je **maar** weer: de mens **wikt**, God beschikt.

Een paar **weken** voor zijn verjaardag vroeg ik **aan** hem: 'Hé, Piet,

hoe moet dat nou, als je **straks** jarig bent en ze zingen: lang zal die leven?'

'Ja, **dat weet ik ook** niet.'

Even later: 'Mam, **ik heb** de **oplossing**. **Dän** zingen ze toch: kort zal die leven?'

Op die **bijzondere** dag zongen de

kinderen van zijn **klas** een **bijzon-**

der lied **voor een bijzondere** jon-

gen: 'Eeuwig zal hij **leven**, in de

gloria, Hiep, **hiep** hoera!'

ik kan dat boekje niet 'recenseren'.

Ik **kan** het **alleen** maar doorgeven.

Juist in deze rubriek, waarin het

gaat over 'wandelen met God'. U moet het zelf maar lezen. En er eens wat over nadenken. Dan zegt Pieter nog wat. Dat zou goed **zijn** voor velen. Zijn **moeder** heeft hem een kleine profeet genoemd. Maar zelfs **voor een** kleine profeet **zegt** hij in **het boekje** niet eens veel. Hij is ook maar twaalf jaar geworden. Dan heb je niet veel tijd gekregen **om** veel te zeggen. Wat hij zegt is overigens genoeg. Ik gaf **twee** voorbeelden. Ze hebben mij het meest geraakt.

Moeder zegt meer. Het is ook haar boek. Vanuit haar **beleving**. Met haar gedachten. Met haar 'filosofietjes'. Heel persoonlijk. Daarom ook heel kwetsbaar. Ga er **dus k-**hoedzaam mee om.

Nee, ik kan dat niet recenseren.

Dat durf ik niet.

Lees het zelf maar.

Naar aanleiding van: Tettie Hordijk-van der Wielen, *De kleine profeet. Onze Pieter had kanker*, uitg. De Vuurbaak, Barneveld 1996, 111 pagina's.

CHRISTUS' KERK IS GEEN PINKSTER-DENOMINATIE'

C. Trimp

Achtergronden

naderen nu het centrum van onze bespreking van een paar boeken van McGrath: de hantering van het Amerikaanse begrip 'denominatie'. Wij willen daarover apart spreken omdat wij thans een belangrijk kruispunt in het betoog van McGrath bereiken. Naar ons inzicht is dit begrip bedrieglijk. Het ontnemt aan de roeping van de gelovigen om zich bij de kerk van Christus te voegen, haar kracht. Daarom is dit niet-kerkelijke begrip voor ons volstrekt onbruikbaar.

De roeping zich bij de kerk te voegen

Wat gebeurt er, wanneer iemand de prediking van het evangelie van Christus toelaat in zijn hart en aanvaardt als wijsheid voor zijn leven? 'Hij geeft zijn hart aan Jezus', 'Hij laat Jezus toe tot zijn hart' of 'Hij gaat een persoonlijke relatie met Christus aan' – zal een evangelisch mens zeggen. 'Christus legt in zijn liefde beslag op deze mens en God neemt hem op in zijn verbond' – zo spreekt een gereformeerd kerklid. Maar **ex** gebeurt ook nog iets anders. Komende tot geloof, vindt een mens, door de Heilige Geest, de gemeente van Christus, met haar eredienst, verkondiging, lofprijzing en aanroeping van Gods Naam, met haar doopsbediening en avondmaalsviering. **b** de regel vallen deze twee gebeurtenissen vrijwel samen: bekering tot Christus en komen tot de kerk. Want geloven is ook: *ingelijfd* worden in het lichaam van Christus. En de kerk is het lichaam

van Christus, blijkens o.m. 1 Kor. 12 : 12-27; Ef. 4 : 4-6.

Wanneer wij McGrath lezen, liggen de zaken wel iets ingewikkelder.

Wie zich gewonnen geeft aan de roeping van Christus, treedt een nieuwe wereld binnen. In die wereld wordt van hem verwacht dat hij niet 'op zichzelf blijft staan' – om in dit verband een paar bekende woorden uit de gereformeerde confessie (art. 28 NGB) te citeren. Maar begripsmatig is er een duidelijk onderscheid tussen de beslissing van de bekering en het besluit om zich bij een geloofsgemeenschap te voegen. Dat zijn twee afzonderlijke handelingen die niet per se behoeven samen te vallen. Tegelijk is er in de voorlichting van McGrath een heldere verwerping van het magere individualisme. Een bekeerd mens kan zich niet begeven in een romantisch zwerversbestaan! (*Passion*, 237; *Future*, 77, 80)

Maar wanneer Calvijn het vierde boek

van de Institutie begint met een uiteenzetting over de kerk als levenslange moeder van de gelovigen, wil McGrath die passage weliswaar niet verwerpen. Hij maakt daarvan een 'afstandelijk gebruik' met het oog op zijn 'minimalistische' leer omtrent de kerk (*Future*, t.a.p.). Op dit punt komen wij straks terug.

Wat gebeurt er dus, volgens McGrath, op het moment van het zich voegen bij de eeuwenoude gemeenschap van de gelovigen? In eerste instantie gebeurt er niet meer dan dat de pasbekeerde zich aansluit bij een 'denominatie' en dat is nog niet hetzelfde als 'de kerk'. Het evangelicalisme is immers 'transdenominatieel' (*Future*, 77). Dat wil zeggen: het beperkt zich niet tot en laat zich niet vangen binnen één denominatie. Dus zullen wij het spreken over de 'kerk' als 'gemeenschap van gelovigen door de eeuwen heen' (*Passion*, 237) moeten verstaan als het introduceren van een soort 'boven-denominatiele' en 'onzichtbare' kerk. Wie zich meldt bij de plaatselijk-aanwijsbare 'denominatie', voegt zich blijkbaar via een van de vele ingangen bij de 'kerk der eeuwen'.

Hoe het een met het ander zich laat combineren, is een vraag waarop wij het antwoord niet weten. Wellicht zouden wij meer begrip hiervoor ontvangen wanneer wij de samenleving binnen de (comprehensieve) Anglicaanse Kerk van meer nabij zouden kennen.¹ Zijn wij eenmaal via één van de toegangen binnengekomen in de kerk der eeuwen, dan wachten ons daar nieuwe en eigenaardige verrassingen. Want de kerk doet veel in deze wereld, maar zij doet het *ondanks zichzelf*. Dat wil zeggen: ondanks de geringe kwaliteit van haar leden. McGrath is bepaald niet een perfectionist (*Bruggen*, 207/8). Het

getuigenis van het kerkelijk instituut in de wereld is vaak beoedeld (Bruggen, 118), want de zonde is een grote en verschrikkelijke macht in het christelijke leven. De **aantrekkingskracht** van **Christus** en diens evangelie moet zich *baanbreken* door de onbruikbaarheid van het kerkelijk instituut. McGrath zegt het in aansluiting aan Richard **Holloway**, bisschop van de Schotse Anglicaanse **Kerk**, zo: God **gebruikt** vaak 'nep-figuren' (Bruggen, 119).

En **waar** is de **genezing**? De **gebreken van de kerk** kunnen slechts door 'het christendom' gecorrigeerd worden (Bruggen, 11-114, 249).

Blijkbaar is 'het christendom' de **vaak** **verborgen** achtergrond en **norm** van het instituut van de kerk, die zich in **deze** wereld presenteert in **haar** bediening. Maar waar het **aanspreekpunt** van dit 'christendom' zich bevindt, konden wij niet gewaar worden.

De **vraag** blijft intussen: vanwaar dat begrip 'denominatie', dat **ineens** bij ons binnenvalt (vgl. ook *Future*, 74/5, 78, 104vv.)? Een 'denominatie' is een afgeleide, een 'derivaat'. Zij **staat** weliswaar op dezelfde noemer, **maar** vertegenwoordigt niet de volle (oorspronkelijke) waarde. Zij is een bepaald exemplaar van een omvangrijker **categorie**. Vandaar, dat het **woord** **blijkens** de woordenboeken ook wel **wordt gebruikt** ter aanduiding van een 'religieuze **groepering**' of een 'sekte'.

In ieder geval is een 'denominatie' secundair **ten** opzichte van de 'kerk der eeuwen'.

Het is een **veelbetekenende zaak**, dat McGrath het begrip 'kerk' met behulp van het begrip 'denominatie' enigszins voor zich uitschuift. Dat schept voor hem ruimte en afstand **ten** opzichte van iedere **po-ging** om het begrip 'kerk' te vangen in de omklemming van een zichtbaar **instituut**, met alle beperkingen daarvan.

Een mens die zich bekeert, brengt **het** op zijn **niveau** in eerste **instan-tie** niet verder dan de 'denominatie'. Dat is een toegangspoort voor de kerk. In het beste geval is het **ook** de etabge van de kerk, met eventuele speciale aanbiedingen of

attracties, aantrekkelijke liturgie, **sociale** verwantschap, sympathieke medegelovigen.

Maar de klant met zijn smaak en beleving is **ook hier koning**. Wij zijn nog steeds op de vrije markt.

'Denominatie' als kenmerk van minimalisme

McGrath noemt zijn kerk-theorie 'minimalistisch'.

Die **theorie** is zo **minimalistisch**, dat men vergeefs **zoekt** naar een uiteenzetting die in de verte **ligt** op een bespreking van de 'eigenschappen' en de 'kenmerken' van de kerk.

Maar **ter** rechtvaardiging van dit **minimalisme** heeft hij een zwaar argument achter de hand. Hij **stelt** dat het Nieuwe Testament ons een grote variatie van 'kerkmodellen' presenteert (*Future*, 51/2), zowel **ten** aanzien van de leer als de kerkerde. Deze 'pluraliteit' geeft aan ons de ruimte om onze eigen **voorkeu-ren** en accenten aan te brengen bij onze 'kerk'-keus. En 'kerk'-keus is praktisch: 'denminatie'-keus.

Nu valt op, dat deze grote **woorden** over het Nieuwe Testament worden geponeerd zonder dat d~schrijver **ook** maar **één tekst** uitlegt. Ook het **Schriftbewijs**, dat Calvijn **aanvoert** in (het begin van) & **Institu-tie** (boek IV), **wordt** volledig **genegeerd**? Niettemin **blijft** & pretentie recht op staan dat het **evangelicalisme** de gereformeerde orthodoxie vertegenwoordigt, juist in haar respect voor het geschreven Woord van God.

Terwijl **intussen** de 'leer' van de Schrift omtrent de **kerk** wordt genegeerd en het confessionelespreken van de Reformatie stilzwijgend **wordt** gepasseerd!

Want dat hele 'denominatie'-verhaal is 'made in America' en het **wordt** zonder **meer** weerlegd door het verhaal van Pinksteren – het zij gezegd tot beschaming van al de 'evangelicals' die pretenderen het **werk** van de Heilige **Geest** in ere te willen houden.

Want toen de ongeveer **drieduizend**

mensen zich door de kracht van de Geest na Petrus' preek bekeerden, lieten zij zich dopen en **zij werden toegevoegd**. (Hand. 2 : 41). **W=**aan? Aan & ongeveer **hondertwintig** personen, over wie Hand. 1 : 12-15 spreekt. Er werd niet een 'Pinkster-denominatie' geformeerd, maar men sloot zich aan bij de reeds aanwezige gemeente te **Jeru-zalem**. En vervolgens ging men met elkaar het avondmaal vieren, als **feest** van de eenheid in Christus **door de Geest**.

Maar bij McGrath **moeten** wij het eerste woord nog lezen over 'gedoopt worden' en 'avondmaal vieren'.

De bijbel is over deze zaken volstrekt duidelijk en brengt ons niet in verwarring door een **gecompliceerde** variatie van 'kerkmodellen': wij verwijzen naar **Hand. 2 : 42 vv. 47; 5 : 14; 11 : 24**. Niet de denominaties **vermenigvuldigden** zich, **maar** de **gemeenten** namen **toe**, **Hand. 9 : 31; 16 : 5**. Zo plant de **kerk** zich voort, door de kracht van de Geest, de Geest van de **gemeenschap** (vgl. 1 Kor. 10 : 14; 12 : 13; 1 Petr. 1 : 22; 2 : 4-10).

Daarom kunnen wij **geen** andere conclusie **trekken** **ten** overstaan van het evangelische denominatiedenken dan dat in **deze** zaak **door** deze woordvoerder het **Woord** van de Heilige Geest **wordt** genegeerd **en** het ai te menselijke **spreken een** belediging is **van** het concrete, tastbare **werk** en het heldere spreken van de Geest.

Nicodemisme?

Wij **moeten** hieraan nog één overweging toevoegen. Dat betreft de **gechiedenis** van de kerk.

McGrath voert een duidelijk pleidooi voor het **Nicodemisme**. **Dat** wil zeggen: het dienen van God in het **verborgene** (ook door samenkomsten in de nacht) overeenkomstig Gods Woord, terwijl men in het publieke leven zich loyaal toont **ten** aanzien van eigen 'denominatie'. Die zaak lijkt actueel te zijn in Latijns Amerika, **Velen** zijn

en blijven officieel rooms, maar zijn in hun hart evangelisch. Calvijn heeft tegen dit Nicodemisme gestreden en met name de gelvigen in Frankrijk daarover vermaand. Het is de duidelijke achtergrond van artikel 28 NGB.

Ook McGrath kent het Franse verhaal (*Biografie* 217 w.). Wij weten allen dat de Franse protestanten (de Hugenoten) zwaar en bitter geleden hebben terwille van & Naam van Christus. Onvoorstelbaar waren de offers in de strijd, vanwege de eerbied voor Christus' norm voor de vergadering van de kerk. De Fransen beschikten niet over de gemakkelijke oplossing van 'Nicodemus' of het verhaal over de vele 'kerkmodellen'.

Maar wie zou van de Hugenoten durven zeggen, dat zij de diepe tragedie hadden kunnen vermijden door een 'kleinigheid', t.w. het Nicodemisch spreken 'Ik blijf toch maar katholiek'? 'Rooms' van buiten, 'evangelisch' van binnen? Maar deze 'kleinigheid' was voor de protestanten destijds toch teveel gevraagd. Het was voor hen een zaak van levensbelang, om in deze zaak publiek te kiezen. 'Dat onderscheidt hen van de mensen van nu' – schrijft A.M. Steffe in zijn Woord vooraf, waarmee zijn indrukwekkend boek over de Hugenoten begint.³

Ook daarom kunnen wij het ons niet veroorloven om dit lijden van het voorgeslacht met 'evangelische' pijnstillers te vergeten. Dat is ons te weinig vroom.

¹ 'Comprehensief' wil zeggen: 'veel-omvattend'. De Anglicaanse kerk ziet kans allerlei richtingen aan zich te verbinden en in het ene kerkverband in te duiden. Dat strekt zich uit vanaf oud-christelijke tradities, middeleeuwse rituelen tot w met de evangelische beweging. Vgl. de fraaie schets bij G.P. Hartvelt, *Symboliek. Een beschrijving van kernen van christelijk belijden*, Kamp, 1991, 225 w. over de Anglicana.

² Dat heeft K. Schilder bedoeld toen hij 65 (!) jaar geleden schreef over 'de elf artikelen des geloofs' (*Ref.* 19 febr. 1932, zie *VW De Kerk*, I, 150-155).

³ Albert Martin Steffe, *De Hugenoten. Tragedie en lijden omwille van een eigen geloof*, Baarn (1989) 1994.

Schriftstudie

KONING ZONDER MEER

Messiasverwachting bij de joden

Er was vóór het optreden van Jezus Christus en zijn apostelen bij de joodse exegeten zeker oog voor de messias in de profetie. Hoe komt het dat de joden zo weinig van de beloofde Messias zagen in Jezus? Waar zat de fout in hun denken? Konden ze niet meer weten, of wilden ze niet? Hoewel ze het hele Oude Testament hadden, herkenden zij de Christus niet in woord en werk van de Here Jezus.

Paulus geeft als reden, dat zij de boeken van Mozes lasen met een deksel voor hun gezicht, een bedekking over hun hart (2 Kor. 3). In plaats van door een goede bril te kijken om alles zo goed mogelijk te zien, zetten zij bij wijze van spreken een zonnebril, een donkere bril op. Het Oude Testament was bedoeld om hun eigen inzichten. Daardoor lasen zij niet wat er werkelijk in stond. Het is niet zo dat Christus er niet in te vinden is, maar hun ontging wat zij er wel in hadden kunnen ontdekken.

Verweer tegen de christelijke uitleg

In later tijd is hierbij sprake van een zekere opzet. Vóór Christus waren er twee lijnen: de koningslijn en laten we zeggen & priester-

profeetlijn. Ná Christus is er maar één lijn meer: die van de koning. Zij dachten dat de beloofde Messias de staat van David opnieuw zou oprichten. In het latere jodendom, zoals we dat ook in het Nieuwe Testament tegenkomen, is het nationaal-politieke overheerstend geworden in de messiaanse verwachting.

Wat niet op de koning sloeg, werd geëlimineerd. Dit om de christelijke verkondiging van de Messias tegen te staan. De christelijke prediking maakte druk gebruik van de Septuagint, de joodse vertaling van het Oude Testament in het Grieks. Daarom is deze vertaling door de joden losgelaten en vervangen. Onder invloed van de christelijke prediking zijn joden messiaanse teksten in het Oude Testament anders gaan verklaren.

De joodse bijbelverklaarder Rasji geeft bij Psalm 2 het volgende commentaar: 'Onze geleerden hebben deze psalm van de koning Messias verklaard, maar overeenkomstig de letterlijke betekenis en om de Minim (d.w.z. de ketters, m.n. de christenen) te kunnen weerleggen, is het beter, hem van David zelf te verklaren'. Een ondubbelzinnigantwoord op de vraag waarom de rabbijnen lang niet altijd teksten die volgens de traditie messiaans waren, zo hebben verklaard.

Joodse getulgenissen over de Messias

Om te laten zien dat in de joodse bijbeluitleg van voor de polemiek tegen de christelijke verklaring van de profetieën meer van de Messias is gezien dan daarna, geef ik een aantal citaten. Rabbi Jonatan is een belangrijke getuige van de messiaanse uitleg van de profetie bij de joden. Hij was evenals Gamaliël leerling van de vermaarde Hillel. Aan hem wordt een beroemde Aramese parafraserende vertaling van het Oude Testament toegeschreven: de Targum Jonatan. Daarnaast zijn ook in andere oud-joodse geschriften (b.v. Henoch; Targum Onkelos; de veel latere Targum Jerusalem, de Talmud) verwijzingen naar de Messias te vinden. Teksten waarin joodse exegeten altijd al de koning hebben gezien en zijn bijv. zien, vermelden we niet. In de volgende citaten vinden we parafrasen uit vroeger tijd, die ze later losgelaten hebben

Genesis 3 : 15 'Dit' (zaad) is koning Messias, die uiteindelijk genezing van de hielbeet der slang brengen zal.

In Jeremia 33 : 15 (vs. 8 spreekt over reinigen van ongerechtigheid) wordt de Messias eveneens gevonden. Verder in Jesaja 11 : 1 en 6 en Hosea 14 : 8.

In Jesaja 42 : 1 wordt ook de Messias gezien in de Knecht des HEREN. En in Jesaja 52 : 13 wordt vertaald: 'Ziet, mijn Knecht Messias zal wijs handelen'.

Omdat in Jesaja 53 : 4 staat: 'Waarlijk, onze ziekten heeft Hij op zich genomen en onze smarten gedragen; wij echter achtten dat Hij met melaatsheid geslagen was', zeggen onze rabbijnen: Zijn naam is 'Melaatse van Rabbi's huis'. In Zacharia 3 : 8 lezen we: Zie, Ik zal een man doen komen, wiens naam is Messias. In een bredere parafrase van Zacharia 12 : 10, 'Zij zullen hem aanschouwen, die zij doorstoken hebben', is te vinden dat de Messias bedoeld is. In Henoch lezen we 'Voor de zonen en de tekenen gemaakt zijn, voor de sterren des hemels geschapen zijn, werd zijn (= van de Messias) naam reeds genoemd voor de Here der geesten'.

Op grond van Daniël 7 : 13 heet de Messias hier gewoonlijk reeds de 'Zoon des Mensen'.

De Messias uit David?

Bij Numeri 24 : 17 zei rabbi Jochanan ben Zakkai (= Johannes, zoon van Zacharias; Maak een troon gereed voor Hizkia, de koning van Juda, die op het punt staat te komen. Andere rabbijnen uit dezelfde tijd waren er van overtuigd dat 'de dagen van de messias', zo niet in de naaste dan toch in de nabije toekomst zouden aanbreken. Met het oog daarop werd de naam van Simeon bar Kosba door zijn aanhangers en ook door rabbi Akiba, een erkend schriftgeleerde, veranderd in Bar Kochba ('zoon van de ster'), omdat ze hem voor de Messias hielden. Met de aanduiding 'Sterrenzoon' kon men teruggrijpen op een spreuk van Bileam: 'Een ster komt op uit Jakob, een scepter rijst op uit Israël'. Akiba wist echter zeker dat de Messias uit het geslacht van David zou voortkomen. Dat was met Bar Kochba niet het geval.

In het huidige joodse denken is een messiasverwachting niet meer gebruikelijk. Veel messiaanse beloften worden door orthodoxe joden uitgelegd als betrekking hebbend op het joodse volk als geheel. Voor-

al in chassidische kringen komt echter nog vaak een persoonlijke messiasverwachting voor.

In het vroege voorjaar van 1979 deed in uiterst orthodoxe kringen te Jeruzalem plotseling het gerucht de ronde dat de Messias op het punt stond te verschijnen. Drie vooraanstaande rabbijnen zouden in dezelfde nacht gedroomd hebben dat in april de laatste grote strijd tussen Gog en Magog (Ezech. 39, 39) zou ontbranden. Maar rabbi Manella reageerde op het gerucht met een oude joodse zegswijze: 'wie het zeggen, weten het niet. Wie het weten, zwijgen'.

In verband met de moderne joodse messiasverwachting is een boeiende vraag: waarom is na het stichten van de staat Israël in 1947 niet hersteld? Daarop kan geantwoord worden met Zacharia 6 : 11: De kroon is voor Jozua, de hogepriester. De Davidische afstamming blijft een probleem. Gods alwijze voorzienigheid heeft het zo geleid dat toen er nog niet zo veel opgeschreven werd, het geslachtsregister van David tot Jezus zuiver bewaard is. Maar tot onze verbazing zien we dat in de eeuwen daarna, waarin steeds meer opgetekend werd, de lijnrechte afstamming van David wel verloren is gegaan! Wanneer vandaag Davidszoon-pretenties in de joodse gemeenschap uitgevochten zouden moeten worden, zouden er uit rivaliteit koppen vallen.

De Messias en de zonde van het volk

Een andere actuele vraag is waarom na het stichten van de staat Israël in 1947 de tempel niet herbouwd is. Hierop zal een orthodoxe jood antwoorden met een verwijzing naar Zacharia 6 : 13: Als de Spruit (= de Messias) komt zal hijzelf de tempel des HEREN (her)bouwen. Daar hoeven andere mensen zich dus niet druk om te maken. Toch is ook hier sprake van de kernfout in het denken als bij de nationaal-politiekemessiasvisie. Die ligt in hun kijk op de zonde van het

volk, op de functie van de wet, op het oordeel van God in de geschiedenis van het joodse volk. Dat is bijvoorbeeld te zien bij Jesaja 53. Volgens joodse opvatting diende de wet alleen om het volk door burgerlijke tucht te regeren en niet om het oordeel van God tegen de zonde openbaar te maken. Naarmate & toorn van God over & zonde van het volk bekend werd, moest het verlangen naar de belofte van de Messias sterker worden. Maar ze hadden geen oog voor de zonde van het volk. Daarom dachten ze niet aan de priester uit Jesaja 53. Zij meenden & hun zonden gemaakt konden worden door & offers. Ze dachten dat de vergeving bewerkt werd door het slachten van vee en door andere ceremoniën. Ze zagen niet hoe de offers en de feesten heen wezen naar de komende Messias. Toch hebben de profeten er duidelijk op gewezen, dat de zonde alleen door een nieuw werk van God kon worden weggenomen. In Psalm 51 zingt David: Zie, in ongerechtigheid ben ik geboren, in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen (vs. 7), en: Schep mij een rein hart, o God, ... neem uw Heilige Geest niet van mij (vss. 12v). De joden konden - ook over 'erfzonde' - véél meer weten dan wij ooit zouden durven vermoeden!

Meer dan een nationale verwachting

Hier sluiten vele teksten bij aan die geen 'konings'-teksten zijn, en waarin geen sprake is van een nationaal-politiek accent. Ik denk aan uitspraken als over 'een rechtvaardige heerser over de mensen, een heerser in de vreze Gods' (2 Sam. 23 : 3); als 'Hij zal richten tussen volk en volk en rechtspreken over machtige natieën' (Jes. 2 : 4); over 'het afwassen van het vuil van de dochters van Sion en het uitspoelen van de bloedvlekken van Jeruzalem door de Geest van gericht en uitdelging' (Jes. 4 : 4); en 'Neigt uw oor en komt tot Mij, opdat uw ziel leve; Ik zal met u een eeuwig

verbond sluiten, de betrouwbare genadebewijzen van David' (Jes. 55 : 3).

Ook als er wel sprake is van een nationaal-politieke vorm of kleur in de Christusverwachting van het Oude Testament, wordt iets onder woorden gebracht wat ver boven het nationale en aardse uitgaat. Neem alleen al een tekst als: 'Groot zal de heerschappij zijn en eindeloos de vrede op de troon van David en over zijn koninkrijk, omdat hij het sticht en grondvest met recht en gerechtigheid, van nu aan tot in eeuwigheid' (Jes. 9 : 6, vgl. 11 : 10-16; Micha 5 : 5; Ezech. 36 : 25-32). Wie alleen oog heeft voor het nationale en politieke in

de oudtestamentische Christusverwachting, die leest tegen de letters aan, niet er doorheen.

V —————

Voor & twee lijn in de messiasverwachting zie J. Pickl (nadere gegevens bij 'De man met het Woord') en Jac. van Nes Czn., *Het Jodendom*, Kampen: Kok, 1933, 349-351, 354, 357. Zie voor Ps. 2 naast Van Nes ook W.J. de Wilde, *De Messiaanse opvattingen der Middeleeuwse exegeten Kasji, Aben Ezra en Kimchi, vooral volgens hun joodse getuigenissen* werden ontleend aan Ed. Böhl, *Christologie des Ouden Ver- of verklaring der meest gewichtige Messiaanse Profetieën*, Amsterdam 1885, 13-15. Bij Num. 24 zie H. Mulder, *Het afgezonderde volk*, Kampen: Kok, 1981, 68v, 103. Voor de messiaanse geruchten in Jeruzalem Trouw van 7 maart 1979. Voor de laatste zin zie het bij het eerste artikel aangehaalde werk van Edelkoort, o.a. 511.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073412 21 66

REMBRANDT EN ZIJN HONDERDGULDENPRENT

KUNST

Was onze grootste schilder en verbeelders van de Bijbel, Rembrandt van Rijn, nu wel of niet gereformeerd? Al meer dan een eeuw houdt deze vraag de gemoearden bezig. Willem L. Meijer zette een aantal zaken op een rijtje en kwam tot een duidelijke conclusie.

niet; de 'publycke kercke' funtioneerde als zodanig. Wie het Meermal niet zag zitten, m huwelijksluiting bij de gereformeerden, kon dan nog altijd bij het gerecht langs. Soms noteerde een predikant wel dat de trouwenden niet tot de kerk behoorden, maar heel vaak liet hij dat gewoon weg. Bij het dopen pre-

cies hetzelfde: alle kinderen van Rembrandt gereformeerd gedoopt, maar of de vader belijdend lid was? Geen historisch bewijs dus.

Wat doet een gereformeerde schilder?

Een andere invalshoek is de vraag

Ontbreken* documenten

Om vast te stellen of iemand gereformeerd is, vraag je naar zijn kerkelijke papieren. Een doopbewijs, een attestatie geven daarover uitsluitel. Voor personen die reeds lang overleden zijn, raadpleeg je de nog bewaard gebleven archiefstukken van kerkelijke gemeenten. Door allerlei oorzaken kunnen daar hiaten in zijn ontstaan. Hoe ouder het archief, hoe meer er ontbreekt. Ook voor Rembrandt van Rijn (1606-1669) gaat dat op. Zijn eigen doopbewijs ontbreekt, en zijn inschrijving als belijdend lid van een gereformeerde kerk hebben we niet. Uit geen enkel document is dus met volledige zekerheid af te leiden dat hij gereformeerd was. Hij trouwt wel in die kerk, maar dat zegt niets. Iedereen, gereformeerd of niet, trouwde zo, want een burgerlijke stand kende men

Rembrandt: De heilige familie met de engelen, 1645. Hermitage, St. Petersburg. (Dit schilderij hangt tot 13 april a.s. in de Nieuwe Kerk in Amsterdam op een tentoonstelling over tsarina Catharina de Grote).

of iemand zijn gereformeerde geloof ook in praktijk brengt. Meijer daarover: 'Maar gesteld, dat iemand morgen het bewijs van Rembrandts inschrijving in de "publycke Kercke" vindt, van werkelijk gewicht is pas, wat een kunstenaar hiermee doet'.

Om daar achter te komen heeft Meijer zich in een aantal werken van Rembrandt verdiept. De vraag die daarbij steeds temgkomt, luidt: is in deze voorstellingen iets terug te vinden van een bijbels-gereformeerde houding ten opzichte van het uitgebeelde onderwerp. Dat kan zijn op het terrein van de keuze van de soort figuren, de weergave van de Here Jezus, de plaatsing van mensen en dingen ten opzichte van elkaar (compositie) of het hanteren van lichtval, ruimtewerking en kleurgebruik.

Met name een grote ets (28 bij 39 cm) van Rembrandt, de Honderdguldenprent, speelt een belangrijke rol in Meijers studie. Stuk voor stuk bespreekt hij de vorm die Rembrandt aan de figuren gegeven heeft en welke betekenis ze daardoor krijgen. Opvallend is bijvoorbeeld de uitbeelding van de Here Jezus. Hij is de enige figuur die in zijn geheel frontaal is weergegeven en valt alleen al daardoor extra op. Hij is een hoofd groter dan de omstanders en trekt door zijn indringende gelaatsuitdrukking en zijn handgebaren alle aandacht naar zich toe. Rechts knielen twee figuren in eerbiedige aanbidding neer. Ze behoren tot een groep zieken, lammen en blinden die van die kant op de Here aantrekken. Achter hen aan volgt een groep die kennelijk 'van verre' gekomen is om de Heiland te ontmoeten. Iemand klimt van een kameel, een ezel doet zich te goed aan een baal stro en rechts vooraan ontwaren we zelfs iemand van het zwarte ras. Links voor komt een moeder met haar kind op Jezus af. Petrus kijkt de Here vragend, bijna bestraffend aan en wil met zijn hand de vrouw afweren. Maar Christus duwt met zijn gebaar de apostel terug en no-

Rembrandt: detail uit de Honderdguldenprent; Petrus duwt met zijn hand de boby en zijn moeder weg, Christus' hand nodigt moeder en kind uit en wijst tegelijk Petrus terug. (een exemplaar van de eerste staat in het Rijksprentenkabinet, Rijksmuseum, Amsterdam).

digt moeder en kind om dichterbij te komen. Een trede lager tekende Rembrandt een alleraardigst jochie dat ferm naar voren holt. Hij grijpt zijn moeder, die ook een baby draagt, stevig bij de rok en wijst in de richting van Jezus. De figuren daarachter blijven sceptisch. Op de grond zit een rijk geklede jongeling nog twijfelend na te denken over wat Christus heeft gezegd tegen hem. Een groep schriftgeleerden heeft helemaal geen aandacht meer en is verdiept in hun overleggen, wat ze met deze rabbi aan zullen.

Sommigen hebben hem al de mg toegekeerd. Ook een groep discipelen, direct achter Petrus, ziet het nog niet zo zitten wat hun meester hier allemaal zegt.

Het Koninkrijk

Meijer laat in zijn boek zien dat het hier niet alleen gaat om een uitbeelding van Mattheüs 19, al komen de meeste van de motieven die Rembrandt gebruikt, wel uit dat hoofdstuk. Nog nooit eerder had een kunstenaar dit moment uit het evange-

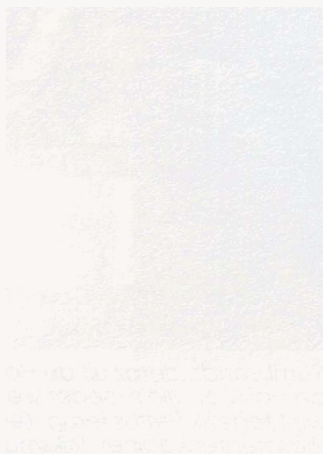
lie als **uitgangspunt** voor een compositie **genomen**. Er is een afdruk van deze prent, waarop aan de achterzijde **een** gedicht staat van **een** vriend van Rembrandt, Hendrick Waterloos. Deze dichter bezingt daarin de voorstelling met behulp van die motieven die alleen in het genoemde hoofdstuk van Mattheus **voorkomen**. **Meijer** laat zien dat niet ieder trekje uit dat hoofdstuk **terugkomt**. **Hij** betreft er ook Matth. 18,3 bij, over wie zich niet **bekeert** en wordt als de kinderen, en dus het Koninkrijk der hemelen niet zal binnengaan. En in Matth. 5,3 staat: 'Zalig **zijn** de armen van **geest** want hunner is het **Koninkrijk** der hemelen'. **Meijer** wijst erop dat het verbindende in de voorstelling steeds is dat er personen **zijn** die wel of niet voldoen aan de **voorwaarde** van verootmoediging. Dat bepaalt uiteindelijk de toegang tot het Koninkrijk: 'We **mogen** daarom aannemen dat de Honderdguldenprentantwoord geeft op de vraag **wie ingaan in het Koninkrijk**. **Deze** vraag zou tevens als titel **kunnen dienen**'.

De doop

Behalve deze prent bespreekt **Meijer** onder andere nog **een** ets van 'de zondeval', het schilderij 'de doop van de kamerling', **een** ets 'de predikende Christus' en een ets 'de drie kruisen'. Uit al deze werken blijkt een bijbelgetrouwe visie. **Door** alles heen **laat** Rembrandt steeds de vastheid **van** Gods beloften zien. Zo biedt de prent van de zondeval tegelijk uitzicht op de val **van** de draak. Onder aan het kruis worden de **twee** wegen zichtbaar: schuld en bekering enerzijds en verdoeming **anderzijds**. Uit 'de doop van de kamerling' blijkt de reformatische **doopsopvatting**: bijbeluitleg, geloofsbelijdenis, doop. Maar Rembrandt had dan toch ook **doopsgezind** kunnen zijn? Nee, **want** het doopgebaar is w overduidelijk dat **van** een predikant bij het doopvont, dat er voor tijdgenoten geen misverstand over

kon bestaan. En in de **Honderdguldenprent** worden baby's naar Jezus toegebracht, naar Matth. 19,14. De Statenvertaling noteert **daarbij**: ook die zijn **kinderen** van het verbond. Conclusie van **Meijer**: overtuigender kan de gereformeerde **verbondsopvatting**, zoals die ook in de dooppraktijk tot uiting komt, niet geïllustreerd worden. Deze prent maakt **duidelijk** dat de kunstenaar niet dopers denkt, zoals nog wel eens gesuggereerd **werd**. Rembrandt gereformeerd? Vast wel.

N.a.v.: Willem L. Meijer, *Kleinood en aansluit; De Honderdguldenprent en andere bijbelse verhalen van Rembrandt*. Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden 1995 (in de serie *Transparantreeks*, uitgave van de Vereniging van Christen-Historici). 128 blz., 31 m-w illustraties. Prijs f 29,95.

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Gespecialiseerd in
'Persoonsgebonden budget'.
Tel. (0318) 54 82 65.

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

Bescheiden, maar beslist

In Opbouw van 27 december 1996 lazen **we** een interessant artikel van ds. *M.H.T. Biewenga* naar aanleiding van **twee** recent verschenen boeken, Christendom *onwijs* (in ons blad onlangs besproken door Verbrugh) en Gegrond geloof. Zij spreken beide **op** een opvallend **besliste** toon over 'de waarheid'. Tegenwoordig bestaat er buiten de kerk, maar **ook binnen** de kerk, argwaan ten aanzien van het spreken over 'de waarheid'. Maar is dit een **goede** ontwikkeling **geweest**? Volgens *Biewenga* bracht ze naast winst **ook** verlies mee. Hij denkt, dat we nu de bocht terug gaan maken. En dat zou hij ook graag zien: de **kerk** mag **bescheiden** maar **ook** beslist zijn:

Deze nadruk op de waarheid, op het **opkomen** voor en verdedigen van de waarheid, heeft aan het Gereformeerde leven vaak iets **hards gegeven**, iets kouds. Onbedoeld, maar ook onmiskenbaar. En al meer verloren ging de liefde, en de barmhartigheid, die immers roemt tegen het oordeel (Jakobus 2 : 13).

Gehoorzaamheid

Ik voeg daar nog iets aan toe. Onlosmakelijk verbonden met dit **benadrukken** van de waarheid is namelijk ook een sterk accent op de gehoorzaamheid. **Waar** immers **van** Godswege, vanuit de **openbaring**, alles draait om de waarheid, daar is van de kant van de **mens** maar één reactie mogelijk en passend: die van de gehoorzaamheid. Daarop kwam dus de nadruk te liggen; en wel zózeer dat het soms leek alsof geloven hetzelfde was als gehoorzamen; alsof het daarin opging. En

dat is toch beslist niet waar. Zeker, gehoorzamen hoort erbij, is ook een voluit bijls begrip, maar geloven is toch **allereerst**: vertrouwen, je **toevertrouwen** aan Hem die om Christus' wil onze God en Vader wil zijn. En pas op de basis van dat vertrouwen komt het tot gehoorzaamheid. Het laatste kan nu eenmaal niet bestaan zonder het eerste!

Reactie

Geen wonder dus dat ook bij heel wat mensen binnen de kerk na verloop van tijd argwaan ontstond, telkens als het ging over '8 & waarheid'. Er moest wel een reactie komen op dat **overbenadrukken** van de waarheid. En die is er dan ook gekomen, in de laatste drie decennia, in overvloedige mak. Eerst in de wereld, maar vervolgens ook in de kerk.

In de wereld spreken we dan van de opkomst van het relativisme: ieder **mens** heeft zijn of haar eigen waarheid; wat voor mij waarheid is heeft dat voor jou niet te wezen, en wat voor jou waarheid is kan en mag door mij niet worden **bes** — den. We komen niet verder dan het 'bevragen' van elkaar; en ga als je blijft **geen ruzie maken** over 'de waarheid', want daar kom je toch niet uit.

De Waarheid

In de kerk kom je ten dele wel diezelfde reactie tegen: waar vroeger het **ganse** leven van een Gereformeerde **mens w** ongeveer stond in het teken van de **strijd vóór** de waarheden tegen de leugen, daar lijkt in onze tijd de lust om voor enigerlei vorm van waarheid in het perk te treden tot een **minimum** teruggedbracht te zijn. Tegelijk heeft binnen de kerk als ik het goed zie de **reactie op vroeger óók** nog een andere, **positievere** vorm aangenomen, namelijk die van een **concentratie** op Jezus. Enerzijds dus een afwending van het spreken over waarheid in de zin van de zuivere leer der kerk, maar anderzijds ook een **toéwending** naar Hem, die niet

maar de waarheid **leért**, maar die in **eigen Persoon de Waarheid is**: Jezus Christus. Hij, de Weg, de Waarheid en het Leven.

En daar past dan ook een andere menselijke houding bij; niet meer die van de gehoorzaamheid, zoals vroeger, nee, bij deze **concentratie op Jezus als dé** Waarheid past het **benadrukken** van de relatie met Hem. Niet de **vraag**: 'Is jouw leer wel orthodox?' houdt ons vandaag bezig, maar wel de vraag: 'Heb jij een levende relatie met je Heer en Heiland?' Is daar dan een tegenstelling tussen?

Nee, op zichzelf niet. Maar wel een **behoorlijk accentverschil**; en dat blijft niet zonder gevolgen.

Beoordeling

Hoe nu deze verandering te beoordelen? Nu, het eerste wat daarover te zeggen valt is dat deze reactie noodzakelijk was. Het was **nodig** dat de aandacht verschoof van de **kerkelijke** en dogmatische waarheid waarvoor wij moeten strijden, naar De Waarheid die voor ons heeft gestreden op Golgota, en vandaag **nóg** strijdt vanuit de hemel. Nodig — want bij zoveel strijd voor de waarheid was het geloof van heel wat mensen danig **verschaald** en **verschrompeld**. Daar moest een reactie op komen. De vraag naar de **persoonlijker relatie** met Christus als Heer, en daarmee ook naar de **heiliging** van heel het leven, laat zich niet voorgoed onderdrukken; in elk geval niet zonder **schade** aan te richten.

Tegelijk, en dat is dan het tweede, is het zaak om ook oog te hebben voor de keerzijde van deze **wending**, de schaduwkant ervan. Het laat zich immers nauwelijks ontkennen dat met name het pleidooi voor een meer persoonlijke beleving van de relatie met de Here wonderwel samengaat met het bovengenoemde relativisme. Niet dat daarmee dat pleidooi niet goed was — nog eens: als correctie was het noodza-

kelijk — maar er werd onvermijdelijk een poort **mee** geopend waarlangs ook in de kerk het individualisme en in het voetspoor daarvan de vrijblijvendheid konden **binnenkomen**.

Toch weer: de waarheid?

Zou het kunnen zijn dat zich in onze tijd opnieuw een verandering aandient? En dat het verschijnen van deze beide boeken daar een signaal van is? Gaan we een beetje de bocht terug maken?

Een tijdlang hebben we alles geconcentreerd op Jezus Christus, dé Waarheid; komt er nu een tijd waarin we weer **meér** gaan vragen naar de waarheid In de bredere zin van het woord? Waarbij we niet simpelweg teruggaan naar vroeger, maar vasthouden wat we gewonnen hebben: het belang van die persoonlijke relatie met God — maar waar we dan toch, juist vanuit dat centrum, die vraag weer aan de orde **durven stellen**, die vraag naar die waarheid; om zo, vanuit onze **verbondenheid** met Hem die de Waarheid is, het broodnodige gesprek over de waarheid te voeren.

Confrontatie met het ongelooft

Het lijkt wel alsof de kerk nu pas de grote ongeloofs-concepties uit de vorige eeuw echt heeft verwerkt; met name die van Darwin en Nietzsche, minder die van Marx en Freud. Met verwerking bedoel ik meer en iets anders dan frontale afwijzing; die is er in het verleden altijd wel geweest. Verwerking houdt in: **erkenning** van het waarheidsmoment in wat van de andere kant naar voren wordt gebracht, daar een werkelijke confrontatie **mee aangaan**, om zo uit te komen bij een nieuwe of vernieuwde **vaststelling** van het eigen standpunt.

En dat is nu precies wat deze boeken beogen: & Christen vandaag toerusten; nee, hem niet steken in een star hamas waarmee je niet uit de voeten kunt, maar wel informatie en argumentatie **aanreiken**,

waarmee op **een** reële manier het gesprek gevoerd kan worden met hen die niet geloven in onze Here God. Beide boeken maken die **prentie** ook **waar**, vind ik. Misschien niet voor de volle 1008, misschien niet in elk hoofdstuk (aan beide boeken **samen** hebben niet minder dan 31 verschillende auteurs **mee-**gewerkt), maar in totaliteit vind ik de opzet van beide geslaagd. Hier wordt in doorsnee geen **waarheid** vanuit de ivoren toren ten beste gegeven, maar **één** die **het** gesprek zoekt. Hier worden Christenen niet de wereld ingestuurd met een stel kreten op **zak**, maar **met een** hoop materiaal waarmee je **zonder** angst het gesprek kunt aangaan.

Kerk en waarheid

Ik herhaal mijn vraag: zouden deze boeken er een signaal **van kunnen** zijn dat de **waarheid** weer meer dan vroeger op de agenda van de **kerk komt**? Of is dit **wishful thinking**? Meen ik iets te zien om geen andere reden dan omdat ik **het graag wil zien**? Nu, dat ik het graag zou willen is een feit. Ik verlang naar een kerk, die stevig verankerd is in het Evangelie van de genade, **die** vast verbonden is met haar Heer en Heiland, en die vanuit dat **centrum** leeft, **zónder** hoogmoed, maar **ook** zonder angst, bescheiden, maar **besslist**, midden in de wereld en de werkelijkheid **van** vandaag. **Geén kerk** die uitsluitend bewogen **wordt** door de golven van het (allerindividueelst) religieus gevoel, maar één die krachtig is in de kennis van de waarheid en in de liefde tot Christus. Ja, naar zo'n kerk verlang ik.

Aangevochten zekerheid

Dit najaar hield de kring rond **het** blad *Kontekstueel: tijdschrift voor Gereformeerd belijden nú* een symposium naar aanleiding van het tienjarig bestaan van dit tijdschrift. Het **thema** van deze dag was: **'Eerlijk voor God!? Kerk in geloof aan de vooravond van een nieuw millennium'**. Het **novembernummer** publiceerde de lezingen die werden gehouden. Prof. dr.

M.J.G. van der Velden sprak over het onderwerp **Gereformeerd belijden nú!? Een** stukje uit dit artikel:

De vraag naar God

Het gaat dus om het nu. Bij wijze van tegenstelling citeer ik enkele zinnen **uit een** oudere biografie van **Michiel** de Ruyter, de bekende zeventiende-eeuwse admiraal: 'hij **kende** geen twijfel aan de werkelijkheid Gods... Voor **De Ruyter** was God geen theologisch **leerstuk**, of een opvatting, of **ten** geloof. Neen, God **was** voor hem **een** bittere en harde realiteit, even **werkelijk** als zijn schip 'De Zeven Provinciën'. God was er: duidelijk, direct en zonder God vermag de mens niets **te verrichten**. **Dat meende hij niet – dan kon hij** morgen iets anders menen. **Dat geloofde hij niet – dan kon** hij morgen iets anders geloven. Dat wenste of wilde **hij niet, want God** is hard en spaart niet de roede. Hij wist het absoluut en zeker'. Ik weet niet hoe dat bij u overkomt. Laat ik persoonlijk spreken: bij mij roept dit spreken verlegenheid op, het komt over als heel afstandelijk, vervreemdend, een **a n k**-re wereld van beleven en ervaren. Zo kan ik niet over **God** spreken. Ik **heb ter voorbereiding** op deze dag me opnieuw verdiept in wat in **onze** tijd geschreven wordt over moderniteit en **postmodernisme** en ik ontdekte weer hoe diep dat allemaal in me zit, hoeveel delen van de geest van de tijd ook bij mij zijn binnengekomen. Hoeveel geloof in God is **aangevochten** geloof. De aanvechting heeft in **onze** tijd zijn eigen gestalte – en het geloof is soms tot niets geworden. De **vanzelfsprekendheden** zijn ons ontvallen. De vraag overvalt je soms: geloof ik eigenlijk wel en **wat** betekent dat dan? En ook als u deze aanvechting niet kent, zult u weten hoeveel tijdgenoten, geloofsgenoten, overspoeld door **de ervaring** van de werkelijkheid waaruit God verdwenen lijkt, deze vragen stellen, **soms eerlijk** en open, soms nauwelijks bewust, maar op de bodem van het beleven **trilt** de vraag

vaak mee. Ons geloof is vaak aangevochten geloof **in** de verborgen God en we zoeken in de Schriften die woorden die daaraan uiting geven. **De Ruyter** **kende** die aanvechting niet – **Luther** wel trouwens, die **zag de aanvechting als karakteristiek** van het geloof.

Nu is **het** hier niet **de** plaats om wat een tijdlang de **'godsverduistering'** werd genoemd breed uit te meten. Dat is al zo vaak gedaan. Velen van ons kennen **deze** ervaring op de **één** of andere wijze. **De vraag** is: wat reikt het gereformeerd Mijden in het nu ons aan om **staande** te blijven in de strijd, in de hoop, in de vreugde, in de dienst. Dat zou je als doelstelling van ons tijdschrift **kunnen** noemen.

Als Van der Velden hiermee vertolkt wat de beleving van velen is, moeten we terug naar het ABC van het Gereformeerd geloven, elk voor zich en allen met elkaar. 'Nadert tot God, en Hij **zal** tot u naderen. Reinigt uw **harden**, zondaars, en zuivert uw harten, gij, die innerlijk verdeeld **zijt!**', zegt Jacobus (4 : 8). Dan moeten we **toch** in alle eerlijkheden zonder parmantigheid ook in deze tijd **kunnen** leven met eenzelfde zekerheid als Michiel de Ruyter had?

Beroepen te Hoofddorp: T.C. Zwarts te Zuidbroek.

Aangenomen naar Rijnsburg: P.L. Storm te Terneuzen, die bedankte voor Dronten (wijk Zuid).

Toegelaten C. van Dijk, kandidaat te Kampen, beroepen te Rotterdam-Zuid; G. Meijer, kandidaat te Kampen, beroepen te Barendrecht.

Intrede

Bedum – Op zondag 26 januari jl. deed ds. G. Zomer te 't Harde, intrede in de gemeente te Bedum. Ds. Zomer werd in de morgendienst in het ambt bevestigd door ds. J.M.A. Groeneveld te Bedum, en deed in de middagdienst intrede. Beide diensten werden gehouden

in de Maranathakerk, Grotestraat 23.

Nieuw adres ds. Zomer: Leeuwerik 1, 9781 XG Bedum, ☎ (050) 301 03 09.

Vlissingen – Op zondag 2 februari a.s. doet kandidaat J.J.T. Doedens, die met goed gevolg het peremptoir examen heeft afgelegd, intrede in de gemeente te Vlissingen.

Kandidaat Doedens zal in de morgendienst (9.30 uur) door prof. drs. G. Kwakkel in het ambt worden bevestigd. In de middagdienst, aanvang 16.30 uur, zal hij dan intrede doen.

Beide diensten zullen worden gehouden in het eigen kerkgebouw van de gemeente.

IJsselmuiden – Op zondag 26 januari jl. deed kandidaat J.J.A. Colijn intrede in de gemeente te IJsselmuiden.

Ds. Colijn werd door prof. dr. J. Douma in het ambt bevestigd. Adres ds. Colijn: Wortmanstraat 282, 8265 AL Kampen, ☎ (038) 332 59 64.

Adreswijzigingen e.d.

Assen-Marsdijk * Predikant: A. de Snoo, M.L. Kingweg 54, 9403 PA, ☎ (0592) 37 51 78 (pag. 23 + 149).

Blokzijl c.a * Scriba: T. ter Meer, Wetering Oost 40, 8363 TJ Wetering, ☎ (0521) 37 15 49 (pag. 82).
Eindhoven * Scriba: C.K. Kramer, zie Kerkenraad (postadres), ☎ (040) 242 39 94 (pag. 152).

Noordburgum * Scriba: H. Loonstra, Hazzeleger 29, 9254 BC Hurdegaryp, ☎ (0511) 47 21 55 (pag. 56).

Ureterp * Kerkenraad: Postbus 37, 9247 ZN. Administrateur: S. de Wit, Souwe 36, 9247 DE, ☎ (0512) 30 31 63 (pag. 58).

JAARTHEMA '96/'97

GEZOCHT:

NAASTE!

Bestel nu extra nummers van "Stimulans"

Administratie:

mw E. Mostermans

Melrose 44, 6922 BD Duiven, tel. 0316 - 266672

fax. 0316 - 268480

Jeugd Gereformeerden

**Over het omzien naar je naaste.
Het (leren) accepteren van el-
kaars capaciteiten.**

**Gebruik durven maken van je
naaste.**

**Een interessant onderwerp.
Niet alleen tijdens de vereni-
gingsavond maar zeker ook in de
praktijk!**